

Gyarmati György (MTA Törttud. Int., JPTE) gazdaságtörténész előadása: Bibó István közigazgatási koncepciója

1989. március 28.

<https://mediateka.ek.szte.hu/items/show/27023>

Hangfájl: 057_072_1_1.mp3

Átirat

[00:00:01](#)

[...] hogy nem tudott kiállni és akkor ilyen szép nagyokat és hangzatosokat mondani, mert hát mi az istent kell mondani egy választási gyűlésen, el kell fogadtatni magamat, de az a legkevesebb. Hát nyerni kell a pártomnak, tehát olyan beszédet kell mondani. Hát, hogyha bármelyik fejezetét elkezdek felolvasni egy választási népgyűlésen, hangsúlyozom, Mártélyban valaki most kimegy és elkezd felolvasni Bibó valamelyik cikkét. Hát a paprikák azonnal így lekonyulnak.

[00:00:36](#)

Mert hát az a tényleg egy szobában vagy egy meghittebb környezetben való gyönyörű elemzés, de nem arra való, hogy hogy néptribunként tömegeket toborozzak. Tehát az egész dolog csak ezt akartam mondani, hogy Bibó és a parasztpárt viszonya, hogy egy dolog a személyes ismeretség, jó kapcsolat, barátság, párttagság és más dolog az, hogy ő valahol egy más szférában mozgott, és valahol az a félelmetes az írásaiban most aztán végképp kijön. Mindig azt mondtam, hogy nem akarok elfogult. Igen, nagyon elfogult vagyok vele szemben.

[00:01:13](#)

Kérem szépen, az eseményekkel egy időben csinálja meg azokat az elemzéseket. Amelyek szinte máig helytállóak. Ki az az ember ma nálunk a mai magyar politika, politológus mezőnyben, ha tekinthetjük ezeket az írásokat, esetleg politológus teljesítményeknek.

[00:01:36](#)

Aki olyanfajta rá vagy átlátással, vagy nem tudom mivel mai napig helytállóan meg tudja. Jó, hát bocsánat tévedett, tehát nem gondolta, hogy tényleg úgy működik a sztálinizmus, ahogy aztán megvalósult. Szébb hite volt róla, hogy mégse úgy fog működni. Erdei-Bibó viszony. Erdei-Bibó viszonyról, amit tudok az gyakorlatilag az, az információ elég egyoldalú, mert míg Bibótól hallhattam, Erdeinek csak az özvegyétől hallottam és az özvegyektől mentsen meg minden történészt az ember. Vagy, igen, mert hát, ha nem az ő férjük a legnagyobb a világtörténelemben, akkor oda se menjen az ember itt így kell elindulni. Így kell elindulni, hogy az ember elmegey kérdezgetni.

[00:02:38](#)

Félreértés ne essék, nagyon kedves, nagyon aranyos, ha éppen mesélő kedvében van a Majlath(?) Kati néni, akkor nem tudom én 8 éve, nem vagy 6 éve nem találkoztam vele, beengedett, ott eltölthettem egy nyarat az Erdei hagyatékát végig bogarászhattam. Csak az a baj, hogy hát nem az a baj. Hát neki ez a feladata. Ő nem, hogy mondjam, ő hivatásból így kell, hogy ránézzon, hogy igenis az ő férje, félreértés ne essék, itt csak arról van szó, hogy mások a nézőpontok és az álláspontok, hogy nekem úgy tűnik ki, hogy Erdei egyrészt tájékozottabb volt, másrészt hamarabb betagozódott, ha úgy tetszik a konspiratív bolsevik politikai mechanizmusba, tehát abba a politikai mechanizmusba félreértés ne essék, mert a konspirációt mindig az illegalitásra szoktuk használni.

[00:03:36](#)

Magyarországon '45 után a kommunista párt, a parlamentáris berendezkedés mellett az illegalitásban megszerzett kastrati(?) politizálását próbálta általános érvényűvé tenni. És továbbra is konspiratív módon politizált. Ez újra nem azt jelenti, félreértés ne essék, minden egyes polgári parlamentális berendezkedésben vannak konspiratív elemei a politikának. Itt viszont gyakorlatilag, ha úgy tetszik, erre alapozódott a kommunista politika vagy erőszakra, vagy konspirációra.

[00:04:08](#)

Ebben az esetben azt kell, mondjam, hogy a Rákosi zseniális politikus volt, a Rajkhoz képest. Mert a mártírként ismert és többnyire az országban mártírként tisztelt Rajk belügyminiszterként. Nagyon jó jelző rá, ugye amikor megteszi a Zöld Sándor ezt az összehasonlítást, hogy a gyengekezű Nagy Imre után megkaptuk végre belügyminiszternek a vasöklű Rajkot. Igen, azt a vasöklű Rajkot, aki akkor sokkal hamarabb nyújt a rendőrségért és csapott össze, és alkalmanként ezzel nem a Rákosit akarom rehabilitálni, félreértés ne essék.

[00:04:51](#)

Rajk elvtárs, leülünk a Tildyvel és a Nagy Ferencsel másfél órára. Állítom, hogy azt fogja csinálni, amit akarunk. Nem kell magának semmilyen rendőrségi eszközt használni. Azt is mondanám, hogy ő fogta vissza néha a Rajkot. Hát tessék megnézni. Most már azt hiszem valahol meg is jelent.

[00:05:13](#)

Kimegy a Rajk '46 januárjában, februárjában az ÜB választások idején Csepelre, mert, hogy azt mondják, a csepeli melósok, hogyha nem engedik ki a Deményt a börtönből, akkor ők struccból a szocikra fognak szavazni az ÜB választásokon, mármint az üzemi bizottsági választásokon. Rajk kimegy, olyan elegánsan, szépen szétveri a Dravas(?) segédletével az egész maradék, ha úgy tetszik, szervezett munkásmozgalmat Csepelen, hogy nem igaz. Meg is kapják, aztán a kommunista pártiak az ÜB választásokon, hogy el is nyerik a győzelmet. De hát ez nem tárgyalás. Tart egy beszédet természetesen a Csepeli Szerszám Gépgyárban. De azt mondanám, hogy csak a beköszöntő volt ahhoz képest, ami utána történt Csepelen.

[00:06:12](#)

Na, visszatérve, az Erdei-Bibó viszonyra. Itt gyakorlatilag arról van szó, hogy '46 novemberében, akkor, amikor Erdei Ferenc elmondhatja a legpregnansabban kommunista-ellenes beszédét a '46 novemberi nagy parasztpárti nagy választmány gyűlésen. Elmond egy olyan kommunista-ellenes beszédet, hogyha azt a Kovács Imre mondja el, akkor másodszor nem szedték volna ki a kelet felé menő deportálástól, mint ahogy '45-ben egyszer már kiszedték. Mert hát azt kellett bizonyítania Erdeinek a paraszt pártban, hogy ő is van olyan jó parasztpárti, mint a Kovács Imre. Ekkor, ez már '45 óta húzódik, de akkor csapódott le először.

[00:07:05](#)

És Erdei elmond egy gyönyörű szép, jó félreértés ne essék, körülbelül a gépelve 15 oldal a beszéd, és ebből csak másfél oldal a kommunista-ellenesség, de hát ezért a másfél oldalért a Szabad Szó, bocsánat, a Szabad Nép másnap ösztűzet indított volna bármilyen ilyen máspártbéli megszólalás után, az adott párt és az adott személy ellen. Hallgat a Szabad Nép és Erdei elmondhatja a maga kommunista-ellenes beszédét. És ezzel, ez volt a lényeg a kommunista párt számára és a saját maga számára is, megnyerte a meccset, ha úgy tetszik Kovács Imrével szemben.

[00:07:44](#)

Ajnak(?) főtitkár és, illetve ekkor lesznek mind a ketten proforma elnök helyettesével Gyakorlatilag itt Erdei marad a székben. Ez az az időpont, a Bibó elmondása szerint, amikor nem a közigazgatási reformkérdésekben abba belenyugodott az Erdei, hogy látod, hát nem lehet ezt ezekkel a kommunistákkal csinálni. Hanem, ha úgy tetszik, a nyílt színi kétkulacsossága után ő igazából nem szívesen találkozott Erdei Ferencel, mint politikussal. És nem szívesen vett részt a pártmegmozdulásokban sem, és igazából innentől kezdve közöttük a Bibó szerint volt egy elég erőteljes elhidegülés.

[00:08:41](#)

A második elhidegülés, ha úgy tetszik, ha vannak még újra csak volt jelentősége, az épp ez az ötvenes megjelentetés, mert hát, azért ha úgy tetszik, azt a fricskát Bibó nem hagyta ki ebből a kötetből. Ha megtetszik nézni az impresszumát.

[00:09:02](#)

Tessék?

Kérdező 1: [...]

[00:09:04](#)

Gyarmati György: Igen, hogy a gondolat eredeti, a gondolatot eredetileg felvetette és a munkálatokba irányítólag részt vett Erdei Ferenc. Na, most hát az ekkor a bolsevik parlamentben ülő Erdei számára ez felért egy kompromittálással.

[00:09:26](#)

Úgyhogy, ha úgy tetszik, politikai véleménykülönbségként, ahogy korábban összekötötte őket a közigazgatás kérdése, úgy a későbbiekben elválasztotta. Emberileg mind a ketten ha úgy tetszik, toleránsak voltak egymás iránt, de ezt a Bibó valahol megfogalmazza. Azt hiszem a Huszár Tibornak adott interjújában is, hogy '46 végétől vagy '46 második felétől a politikában elváltak útjaik. Elváltak útjaik abban az értelemben, hogy Erdei a mindenáron hatalomban maradásra tette fel, ha úgy tetszik a pályáját. Bibó ezt egy bizonyos pontig tudta csak csinálni. '47-ig még csinálja, '47 második felében egyszer csak nekiáll és visszamegy történelmet írni és megírja az Eltorzult magyar alkatot, megírja a Zsidókérdést. Tehát ha úgy tetszik, kivonul a napi politizálásból, '47 második fele után nem láttam sok reményt arra, hogy itt értelme van a napi politikában ilyen formában és lennie, hogy addig a Valóságban, illetve a Válaszban ez korábban csináltam, mondta ezelőtt sajnos már több mint 11 évvel.

[00:10:53](#)

Körülbelül ennyit tudok az Erdei-Bibó ekkori viszonyról, mert valahol itt az igazán érdekesebb. Akkor, amikor kikerül a börtönből, mármint hogyha csak Bibóról van szó, a hatvanas évek második felében többször találkoztak. Így jellemezte nekem a Bibó ezt a viszonyt és nem részletezte, hogy ezzel mit jelentett ez a többször találkoztak, hogy ez a családi kapcsolat helyreállítását jelentette, ezt nem tudom már, hogy ez mennyire, ha úgy tetszik oldódott fel, mennyire melegedett fel. Azt tudom, hogy tudott Erdeinek erről a hát, újra csak a szerelmükről van szó, mármint a közös szerelmükről, hogy a készüléséről tudott a Város és vidékének. Ami ugye már Erdei halála után '71 végén vagy '72 legelején jelenik meg, hogy kéziratban vagy korrektúrában látta-e ezt, nem tudom. Körülbelül ennyi.

[00:12:07](#)

További kérdés?

[00:12:12](#)

Kérdező 2: Megpróbálkoznék eggyel, hogyha... Hogy a '46-os [...] paraszt [...] javaslatok(?) eléggé központi helyet foglal el. Azt mondja a 2. rész, hogy miért rossz a magyar közigazgatás és csavarja, hogy a közvetlen(?) reakciós elavult eladási szerkezetet és elég hosszasan fejtegeti.

[00:12:31](#)

Gyarmati György: Igen, ez a Magyar közigazgatás rosszasága című, igen.

[00:12:37](#)

Kérdező 2: Hát a magyar történelemben ez nem az első támadás volt nyilván a vármegyerendszer ellen, hanem ha jól tudom, akkor már a '40-es években az Eötvösök próbálkoztak egy 1840-es években, aztán a századfordulón a Jászi testvéreknek [...], hogy a harmadik az ez volt ez a [...]

[00:12:55](#)

Gyarmati György: Ez a [...] később az Erekyék és Reiszék(?) és igen.

[00:12:59](#)

Kérdő 2: És legutoljára az '50-es években, ha jól tudom, '56-ban Rákosi is földobta ezt az ötletet.

[00:13:08](#)

Gyarmati György: Ne, ne, ne keverjük bele! Jaj, ne haragudjon, de hogy ilyen durván vágok közbe. Nem, ez teljesen kiderül. Éppen ezeket az anyagokat jó fél évvel ezelőtt sikerült megnéznünk. Teljesen kiderül a dologból, hogy az '56-os, úgynevezett közigazgatási átszervezés az a kapkodunk a veszett fejsze nyele után. Tehát, ahogy az apparátust egrecíroztatni, rendben tartani csak úgy lehet, hogyha most bedobjuk a közvéleménybe azt, hogy most átszervezzük a megyéket. Vannak ilyen törekvések egyébként tényleg. Hát azt is mondhatnám, hogy a dolog komikuma valahol az '56-ban, '56 október 20-i titkársági előterjesztés a majd 23-án hazatérő PB számára, mármint hogy ezt kellett volna tárgyalnia a Jugoszláviából hazatérő delegációnak a beszámoló után, hogy melyik összevont megyéből melyik tanácsitkárt, melyik tanácselnököt vagy másodelnököt, vagy harmadtitkárt, most melyik megyébe küldöm át, melyik állami gazdaság elnökének nevezem ki Magyarországra, vagy a Szovjetunióra küldöm pártfőiskolára, hogy okoskodjon.

[00:14:30](#)

Október 20-i titkársági előterjesztés ezt teszi be, második napirendi pontként 23.-ra. Ezzel csupán azt akartam jelezni, hogy mennyibe volt, mennyire volt tisztában az ország. Bocsánat nem az ország, hanem a titkárság október 20-án, hogy mire kíváncsi most a magyar társadalom. Arra, hogy most Kis Boriskát a Magyar Nők Demokratikus Szövetségéhez vagy a Hazafias Népfronthoz küldöm, vagy a Magyar Szovjetbaráti Társaság alelnökének? Szériában egy 15 oldalas listán keresztül mennek, hogy az úgynevezett káderforgó, ami zajlott az ötvenes években, annak egy újabb mechanizmusa. Ez a 2. pont 23.-ára, hogy hogy az elvtársakat, hova tegyük, hogyan szabjuk át?

[00:15:21](#)

Egyébként az egész dologban egy variáció van. Szegény, hát szegény tényleg szegény, mert az is sok mindent megjárt, miután együtt jött haza a Rajkkal meg a Földi Júliával, hát tényleg beleszeret, Magyarország, ha már kis ország legalább ne legyenek kis megyéi. A Markos György, ők tényleg be akarták vagyonosítani, ha úgy tetszik Magyarországot. Ez egy szétszórt kis terület, nincs mit kezdeni vele. Nincs önereje, önértéke. Jó, de hát az ország egész területén ellenére elnézést, egy fél rajon nincs egész Magyarország, hogy birodalmi léptékkal nézem. Rendben van, de hát ha már adni kell egy adatot, akkor nem biztos, hogy azzal a léptékkal kell nézni. Úgyhogy az '56-ra ezt tudom neked mondani, hogy itt egyszerűen ha úgy tetszik pali fogás, illetve káder megregulázás kérdése volt az elsődleges a dolognak.

[00:16:22](#)

Ez, hogy mikor kéne felmerülni, hogyan kéne felmerülni? Ez gyakorlatilag, nem gyakorlatilag igazán intenzíven a húszas években merült vagy vetődik fel. Ha úgy tetszik igazgatás földrajzi, ha úgy tetszik település földrajzi. Illetve a Prinzék, Mandelék(?), majd ebbe fut bele valahol a harmincas években a tanya vita is, vagy ha úgy tetszik egy oldalága ebből nő ki.

[00:16:51](#)

A kérdés úgy vetődött fel, ugyanis hogy hát a Prinz Gyula el meri követni '23-ban, igen azt, hiszem '23-ban. Megmondja a Cholnoky Jenővel szemben, aki ugye azért egy tisztességes, becsületes magyarként úgy kezdi a Világ Népei hatodik, csak Magyarország kötetét, hogy „*még ha 1000 évig tart is a trianoni gonoszság*” és akkor folytatódik és Magyarország népei és földrajza címen bemutatja a nagy Magyarországot. Gyönyörű kép egyébként mai napig, ha antikváriumban belebuktok, ne hagyjátok ki, bár most már eléggé drága. Na, de amit mondani akarok, hogy ezzel szemben a Prinz Gyula azt mondja, 1923-ban jó-jó, kérem szépen ez most ugye ideiglenes, meg mi értelme kitiltani? Hát próbáljuk már meg elképzelni, hogy mi van, hogyha így marad.

[00:17:45](#)

Nem kéne egy racionális megye beosztás? Hát emlékezzetek rá, hát ti történelemből tanulhatjátok. Ekkor vannak úgynevezett csonka megyék, azért csonka megyék, mert kérem szépen, nem csinálunk megye átszervezéseket, mert azt majd mi vissza fogjuk szerezni, tehát akkor újra kiegészül a megye és akkor otthagyják a megyéket, tényleg. Tízezres nagyságrendű megyék vannak, hát még '45-ben is ez Bibó, azt hiszem, ebben írja le a Tervezetben, vagy valamelyik előtanulmányában írja le, hogy hét korabeli megye, az belefér a Pest-Pilis-Solt-Kiskunba. Tehát ha úgy tetszik az ország fele.

[00:18:26](#)

Az ország fele az Pest, Pilis, Pest-Pilis volt, Kiskun meg a hét kismegye. Tehát egy megye kitesz két kis megyét, tehát iszonyatos aránytalanságok, komolytalanságok vannak tényleg ilyen értelemben a megyeszervezésben. Ez felmerül korábban is már hosszú ideig merült fel, de hát mint ahogy '45 után, itt a [...] diktatúra igazgatási rendszerében intézményesített despotizmus, ami ugye a tanácsi rendszerben öltött testet, egyértelműen politikai szempontoknak rendelődt al. Ezt valahol még az átkos polgáriak se nagyon tagadják. Ha úgy tetszik, Max Webertől, de hát a Magyar Zoltán. A Magyar Zoltán is éppen azzal kacérkodott, ahol éppen járt. Ő nagyon tájékozott ember volt szovjet igazgatási rendszertől az amerikaiakéig, hát a jogszerű közigazgatásban épp vele akasztja össze a Bibó, ugye a patkót. Hogy igen, hát azért Németországban rend van, na, abból ott azért rendben működik addig, hogy megtetszett neki, hogy ott rend van.

[00:19:33](#)

Na, amit mondani akarok ebből az egészből. Magyarul csak annyi, hogy hát azért egy közigazgatás adott esetben még egy terület szervezése is mindig politika függvénye. Politikai, önértékű közigazgatást nincs. Az Erdei-Bibóék közigazgatásának is megvan valahol az a fajta ideologikuma, ami ha konkrétan a publikált tervezetből nem is, de a köré gyártott egyes előtanulmányokból kijön. Egy ilyen egy ilyen populáris, radikális, igazságtevő, majd jönnek a Dózsák és ülnek modern, hogy megye biztosokként, avárossmegyék első az egyenlők között pozícióiban.

[00:20:26](#)

Teljesen egyértelmű, hogy az a fajta népi elégtétel ideologikuma, amit köré írnak a Bibóék is, amit köré írnak, a szakszerű résznek, abban egyértelműen benne van, egy ilyen fajta eddig az

elnyomott nép majd jön és igazságot tesz, és akkor majd önmagán igazságosan uralkodik mozzanat. Már csak ezért is nincs mit kezdeni, ha úgy tetszik, elnézést, a parasztpártnak. Itt a Bibónak a Ferrero és másokon nevelkedett eszmeiségével és Hobbestól Locke-on át nem tudom és Montesquieu-ig hozza a gyönyörű példáka. És mindig az a gond, hogy amikor a Bibó elkezdte ezt teoretikus szinten megfogalmazni, istennek olyan nehezen tudja begyűrti igazából a magyar mechanizmusba. Ilyen értelemben azt mondanám, hogy a Bibó a legszélsőségesebb polgári radikális, aki mindig azért játssza túl a negatívumokat, mint ahogy azt mindig megcsinálta. Ugyan még mi még '18 között is a feudalizmus vagyunk. Hát, ha olvasol, hogy Ágoston Pétertől, egy olvasol egy Jászit, mi még a sötét középkori feudalizmusban vagyunk, ha úgy tetszik, azért minősít le, hogy ezzel serkentsen a változtatásra.

[00:21:46](#)

Bibó hozza ide az európai szellemiséget. De hát, amikor kimegy a Vésztői Köztársaságba, pardon, nem megy ki, mert miután többen eltűntek, nem mer kimenni. A Vésztői Köztársaságban nehéz angol parlamentarizmust csinálni. A Vésztői Köztársaságot gondolom, mindenki ismeri, hogy mi volt az itt '45 után. Tehát ezek a dolgok, amik nehezen egyeztethetők. Ilyen értelemben a Bibó, ha úgy tetszik steril teoretikus és ebből megpróbált valamit adaptálni, csak ahhoz fogadóközeg is kell.

[00:22:19](#)

Ez körülbelül olyan, mint ahogy most a másik oldalról játszunk el, hogy úgy kiabálunk most egy másfél éve, hogy mi Nyugat Európa, mi nyugati iránt, mi megyünk oda, mi a tettek vagyunk. Igen ám, csak nem biztos, hogy az angolok vagy a németek is azt mondják, hogy igen ti kellettek nekünk és ti a miénk vagytok. Nagyon furcsa kontroll tévesztés van, hogy attól mi azt hisszük, hogy mi oda a vágyakozunk, akkor már a viszonyaink is olyanok, hogy elfogadnak bennünket. Körülbelül ez játszódik le most napjainkban, hogy mondjam ellentétes oldalról, mint amit a Bibók próbált ideplántálni bizonyos értelemben európaiságot. Csak azt akár csak ide a szomszédra Orosházára, majd Gyulára, hogyha megnézzük az akkori közigazgatási viszonyokat meglehetősen nehéz volt. Nem szólva a Komócsin ország demokratikus.

[00:23:17](#)

Nem tudom, hogy van több-e kérdés. És ha nincs, akkor megköszönöm Gyarmati Györgynek az előadást és a nektek(?) a türelmet, kicsit sokat [...]

[00:23:29](#)

Köszönöm szépen.

[00:23:31](#)

Ez csak egy olyan kérdésekről [...]

[00:23:32](#)

Van szó [...]

[00:23:43](#)

Én már bemelegítettem, úgyhogy [...] Miután kiderült, hogy egy kicsit később [...] Semmi semmi gond, nekem így volt jó [...]

[előadás vége]

[Másik előadás kezdődik. Téma: reneszánsz és humanizmus, Baranyai Decsi János. Talán Szörényi László előadása.]

[00:24:08](#)

Hogy talán akkor mégse. Mégse előadást kéne. El tetszettek ezt olvasni?

[00:24:20](#)

Ne te bólogass. Én csak azt kértem. Nem tudom, hogy átadtad-e az üzenetemet, hogy az ajánlólevelet. Aztat sem?

[00:24:37](#)

Mert az jó az jó lett volna. Tehát ugye miután a Baranyai Decsiről van szó és ez az egyik fő műve, mert azon kevés szerzőink közé tartozik, akinek szinte csak fő művei vannak, és azt hiszem, hogy az egész magyar irodalomtörténetnek az egyik legeredetibb figurája volt. Szóval ez az ő magyar története. Aminek van egy nagyon rövid, úgyhogy ez kettő, négy, hat, nyolc. Nem is lapozok tovább, mindössze nyolc oldalnyi előszava. Ezt olvasta valaki?

[00:25:22](#)

Hozzászóló: Persze, hogy olvasták.

[00:25:24](#)

Na, nem persze hogy. Nem te monddad hogy persze, hanem majd a delikventek mondják. És tulajdonképpen azt szeretném megbeszélni, mert azt hiszem, hogy az egy nagyon tanulságos dolog lenne azoknak, akik ezt akkor most őszintén és egyenesen fölteszem a kérdést, hogy ki olvasta el ezt a nyolc oldalt?

[00:25:50](#)

Egy nem, kettő nem, három [...] hátra húzódik, hogy szintén nem egy [...] elolvasta régen a szemináriumra.

[00:26:05](#)

Egy új lány, aki elolvasta-e. Nem igen, hanem ezt. Ezt a Baranyai Decsinek ezt a bizonyos előszavát, mert az lenne a kérdés, hogy ebből a nagyon pici szövegből mi az, amiről egyértelműen megállapítható, hogy ezt nem írhatták máskor, csak akkor, amikor éppen pont leírták?

[00:26:44](#)

Ahhoz mondjuk annyit, hogy úgy mondjam, azért előre kéne bocsátani, hogy a reneszánsz, aminek egy része a humanizmus, de hogy hogy része azt majd talán mindjárt még sorra keríthetjük. A reneszánsz az az utolsó olyan korszak volt az emberiségnek a történetében, azért olyan borzasztóan népszerű. Tehát hogy kiadnak két kötetet, az egyiket mit tudom én, az egyiptomi képzőművészetről a másikat reneszánszról és sorba áll 100 ember, akkor abból 70 reneszánszot akarja megvenni és csak 30 szavaz az Egyiptomra.

[00:27:34](#)

Közelebb áll hozzánk, mint az egyiptomi kultúra, ez nem vitás. A reneszánsz az utolsó olyan korszak az emberiség történetében, és most azt kell mondanom, hogy sajnos az utolsó, amit hogy úgy mondjam, ilyen életrendszernek lehet nevezni, nincsen rá jobb szó. Én gondolkoztam rajta, de nem igen tudok jobb szót kitalálni. Tehát az, ami átfogja az emberi életnek az egészét. Művelődéstörténeti korszaknak szokás nevezni, de az csak akkor lehet, hogy akkor igaz, hogyha a művelődést az élet teljességének az értelmében fogom föl. Tehát van reneszánsz szoknya viselet és van reneszánsz orvostudomány és van, reneszánsz, mit mondjak, geográfia. Vagy nem tudom, hogy mit mondjak még, mert minden van. Tehát az élet úgy ahogy van, úgy reneszánsz van zene, tánc, tudomány, irodalom. Mondjanak még öt másikat! De minden van, ami reneszánsz. Ilyen van még Egyiptomban. Ilyen volt a sumér, ugye, ilyen a kínai, ilyen a római, ahol van az orvostudománytól a cipőtalp készítésének a módjáig minden római, Rómában. A reneszánszban minden reneszánsz, ezzel ő be van fejezve. Soha többé ilyen korszak nem volt.

[00:29:10](#)

Most itten ebbe a nagy felvilágosultságban ugye lehet azt mondani, hogy ilyen akart volna venni a 20. században a szocializmus, ahol a szocialista iskolarendszertől a szocialista gombgyártásig mindent megpróbáltunk, vagy -tak, vagy -tatok, nem tudom, megcsinálni. Kiderült, hogy immár ez nem megy. Ha művelődéstörténeti korszakban vagy képzőművészetiben lépünk, csak egy egészen picit előre, akkor jön a barokk. A barokknak van irodalma, van képzőművészete, van zenéje, van divatja, de nincs például orvostudománya. Olyan, hogy barokk orvostudomány, ilyen nem létezik. Ott már, ott már szétszaladt a világ, közvetlenül a reneszánsz után.

[00:30:06](#)

A reneszánsz is szétszaladt, már olyan értelemben. Hogy az, amit reneszánsz tudományosságának és tudományos irodalomnak nevezünk, vagy tekinthetünk, azt már humanizmusnak hívjuk. És miközben a reneszánsz életszemlélet, divat, tánc, színház, kutyafüle, az egyik országban, mondjuk Itáliában például elterjedt, az alatt a puritán Angliában már csak a humanista irodalom terjedt el. Kálvin például a maga részéről már nem egy reneszánsz személyiség, hanem egy humanista. Nálunk mondjuk a Heltai Gáspár, aki a részegségről, a tobzódásról és [...] Bornemissza tánc ellen mit tudom én, ők humanisták. De a humanizmus, az még a reneszánsznak az egyik olyan ágazata, ami inkább ilyen tudományos és szabadon beszélek, mivel nincs leírva, úgyhogy tessék hozzá képzelni azt, amit én nem mondok el.

[00:31:27](#)

Annyit akartam mindössze mondani, hogy az utolsó olyan életrendszer a világtörténelemben, ami még egy egységes egészbe foglalta az emberiségnek azt a részét, amit ma úgy nevezünk, hogy európai. Na, most itt az európaiat ugye ki kell tágítani ma már úgy, hogy az félig meddig amerikai is meg japán meg dél-koreai. Mert nagyon érdekes módon nálunk ugye. Szóval az én számomra, olyan döbbenetes élmény volt az, amikor az egyik nagyunk, Japánban járván, a japán külügyminiszter azt mondotta, hogy ők szívesen létesítenének kapcsolatot keleti országokkal. Mondta a japán nekünk, ugye? És bizony mi most kelet lettünk, de hát ez egy más kérdés. Japán az egy kicsit nyugat. Valamikor egy néhányszáz évvel ezelőtt, ez viccnek hangzik, de ez sajnos nagyon, mert Japán az bizony, ha a... És mi meg bizony kelet vagyunk, de hát édes istenem, hát ilyen az élet. Nem csak földrajzi osztályozásról, hanem politikai, meg gazdasági, meg kulturális, meg mit tudom én mi.

[00:32:51](#)

Mindazonáltal a reneszánsz azért még annak a bizonyos nyugatnak, tehát Európának a kultúrája és az életrendszere, ami valamikor, hát nem tudom, a mi állításaink szerint ugye, hogy suméroktól, mások szerint az egyiptomiaktól vagy az asszíroktól (nem azonosak a mai szírekkel), indult még el és valamikor az ősidőkben vált ketté. Mindjárt megyek a Baranyai Decsire, úgyhogy azért ne tessék azt hinni, hogy most teljesen mellébeszélék.

[00:33:29](#)

Valamikor az ősidőkben vált két egészen különböző ágra. Lehet, hogy már így is születtek az emberek talán a Paradicsomból kijöve már mindjárt ezen a két úton indultak el. Tessék belegondolni, hogy van ez a bizonyos európai kultúra, aminek a hőroza és a jelképe az a bizonyos Prométheusz, aki ugye fölmege az egekbe, és lehozza a lángot és a máját ottan tépkedi a micsoda? Sas vagy keselyű, vagy mit tudom én mi valamiben, valami ugye. És ő ennek ellenére az istenekkel dacolva lehozza a tüzet és ide teszi az asztalra és azt mondja, hogy fűtsetek és olvasszatok az acélt. Ez az egyik.

[00:34:22](#)

A másik ugyanígy emberfeletti hős, az a fakír. Pontosan ilyen emberfeletti erőfeszítéssel hozzászoktatja magát a koplaláshoz és 30 napig fekszik és leállítja az életműködését és nem eszik és ugyanazt a természet által felvetett problémát egy másik úton próbálja meg megoldani. Tehát a Prométheusz azt mondta, hogy emberek, hogyha egyszerűen nincs elég közszükségleti cikk, nincs étel, nincs ital, nincs ez meg az, akkor álljatok neki és az arcotokon verejtékében ugye, keressétek meg a kenyeret. A másik meg azt mondta, akkor szoktassuk le magunkat az evésről, ha egyszerűen nincs elég.

[00:35:11](#)

És ez azóta se, valahogy nem jött össze. Én abban a szerencsében részesültem, hogy egyszer láthattam egy tévéfilmet, az nagyon érdekes volt. Bár most a Baranyai Decsától egy kicsit messzebb megyünk, mert ugye, már, hogy itt az úrlapon hadd mondjam el.

[00:35:28](#)

Valamelyik kelet-ázsiai országról, nem tudom Szingapúr vagy valami ilyen extra kiemelkedő ország volt, amiről azt mondták, hogy a világ színestévé állományának a nem tudom, hogy mi 79%-át vagy 97-et, nem tudom mennyit, állítja elő és az országban, megint nem tudok számot mondani, 3%-nak van színes tévéje. És ennek kezdtek el utánajárni a riporterek, francia riporterek voltak, azért gondolom, hogy valami ilyen [...] lehetett. És kiderült, hogy a szingapúri dolgozó vehetne ugyan egy színes tévét magának, mert egy havi fizetéséből akár 85 is kitelik, de őt ez nem elégíti ki. Ő neki az a nagy problémája, ami miatt nem szavaz a jelenlegi kormányra, az akkor éppen nem tudom milyen kormány volt, [...] nagy tanulság volt ez a tévéműsor. A kormány nem tudja neki garantálni, hogy a következő életünkben vajon bölcs teknősbéka lesz-e avagy pedig valami ronda gyík vagy kígyó, vagy nem tudom mi. Mert neki ez a problémája ma. Ott áll a színes tévé előtt, de őt ez nem érdekli, hogy a, nem egyszerűen nem érdekli. Nem ez a problémája. Ő nem erre vár megoldást. Hanem ő azt szeretné tudni, hogy hogy vajon mikor lesz belőle az a bizonyos bölcs teknősbéka, amire ő immár ugye nem tudom hány ezer éve, hát változni szeretne és ennek így soha nem jött be, hogy erre semmiféle politikai rendszer.

[00:37:18](#)

Valami olyan fantasztikusan más világban élnek, mint mi, hogy ezt egyszerűen nem lehet fölfogni. Ugye a japánokat szoktuk itteni ilyen kamikáze meg nem tudom én ez meg az. Nem lehet fölfogni európai szemmel. És ez valamikor 10-15-20 ezer évvel ezelőtt, nem tudom mikor következett be ez az elválása az emberiségnek a két fele között.

[00:37:47](#)

Na, mi mindenesetre ezen a bizonyos prométheuszi görög úton indultunk el, amelyik azt mondta, hogyha egyszer a gyerekeket éhínség fenyegeti, akkor nem az a megoldás, hogy csinálunk még hetet, mint ahogy Kínában van, és majd legfeljebb őt elhagy(?) belőle, hanem megpróbáljuk azt a kettőt megtartani, ami itt megvan. Nem tudom melyik a jobb egyébként [...], nehéz eldönteni. Nyilván mind a kettő valamilyen módon válaszol a természetnek a kérdéseire, de azért mégis a Baranyai Decsihöz menjünk közelebb, aki egy európai fej volt.

[00:38:31](#)

Mindössze csak ennyit akartam voltaképpen ebből kihozni, és hogyha ezt az előszót nem egy résztvevőnk olvasta volna el, hanem a többi is, akkor ez egyértelműen kiderülne és még inkább, illetve visszanyúlva most már oda, ahova elindultunk a reneszánsz ez egy abszolúte európai fogalom.

[00:39:03](#)

Na, most miután egy életrendszer, tehát természetesen az egész tudomány és társadalom és mindenféle az, ami az emberi életet alkotja, az abban az időben minden reneszánsz volt. De abból természetesen nem az következik, hogy ez valami újdonság volt akkor, hanem ugyanúgy, mint ahogy ez a gyanú. Tehát nem tudom, hogy elég plasztikusan előadott példa mutatja-e, de visszanyúlik arra a kezdeményre, amikor valamikor ott az egyiptomiaknál meg az asszíroknál meg a nem tudom mi volt, szóval ennek az európai kultúrának a bölcsőjénél indult el.

[00:39:56](#)

Most még egy egészen rövid pillanatra visszatérve, nem ezekbe a kozmikus magasságokba. Akkor, amikor ez a bizonyos keleti és nyugati mentalitás kettévált. Nem tudom, hogy mennyire lehet rákényszeríteni az indiaiakra meg a japánokra, hogy elfogadják ezt az európaiat, mert most ez megy, ugye. Egész Japánban legalábbis az értelmiség azt szeretné, ha az emberek a színes tévében gyönyörködnének, ugyanakkor nem ok nélkül mondtam az előbb ezt a példát.

[00:40:29](#)

Na, mindegy. Szóval akkor vált ketté a gondolkodásnak a rendszere is. Tehát az egyik, hogy én feltételezem, hogy akik itt vannak, azok olvastak olyan alapvető irodalmi műveket, mint mondjuk a Biblia, vagy legalábbis ismerik, hogy mi van benne. Az egyik oldalon, azt már nem tételezem föl, hogy nem tudom én, Konfuciuszt is olvasták-e, de azt, hogy azért ott mondjuk a brahmanizmus vagy a buddhizmus milyen elveket vall, azt azért talán így nagyjából lehet tudni. Ekkor vált ketté a gondolkodás mechanizmusának, az a kettévált a két útja azt hiszem nem egészen helyes kifejezés, de mindegy, szóval két útra szakadt a gondolkodás, amit talán úgy lehetne mondani, hogy az egyik az absztrahálás felé indult el, a másik pedig a konkretizálás felé.

[00:41:39](#)

Tehát tessék meggondolni, hogy például mondjuk, a buddhizmus elindul abból az elgondolásból, hogy a világon vannak dolgok. Ezeket a dolgokat egyre általánosabb körökbe helyezi el, egyre inkább általánosítja ezeket a dolgokat, és végül is eljut odáig, hogy világ lényege az a Buddha. Ez pontosan így van, ahogy mondom. Tehát a világ lényege a Buddha. A világnak a célja az a lényegéből következően a nirvána. Azt senki nem tudja, hogy micsoda, se a Buddhát nem lehet tudni, se a nirvánát. Az egésznek az átvezető útja, ami a Buddhától a nirvánáig vezet az a semmi. Tehát én leülök, és hogyha igazán boldog akarok lenni, akkor ülök és nézem a köldökömet és nem csinállok semmit.

[00:42:49](#)

Na, most egy abszolút marxista megfogalmazással, ez egyszerűen abból áll, hogy persze ott ülök ugye Indiának a ragyogó ege alatt és a datolya akkor is ide esik az ölembe, hogyha ülök és nézem a köldököm. Annyi eszem azért van, hogy ezt fölveszem aztán ennyit még a buta is megtesz. Egyébként ül és nézi a köldökét, ebben találja meg a boldogságot. Óriási általánosságban a nirvána a semmi, a Buddha a köldök. Ha ehhez képest az emberek valamit mégis csinálnak, akkor azt tulajdonképpen a boldogságuk ellenére teszik. Tehát, aki így ül és a jobb kezét mégis fölemeli, az már tulajdonképpen hibát követ el. De nem kell fölemelni. Az igazi az, aki így ül.

[00:43:47](#)

Ezzel szemben van a Biblia, aminek középpontjában áll a teremtő Isten, aki dolgozik, csinál, izzad, gondolkodik, tervez, végrehajt. Nyilvánvalóan megint, amit gondol ugye egy ilyen materialista megfogalmazás szerint egy egészen kis körbe bezsúfolt, szaporodni és terjeszkedni akaró népnek az elmélete, amelyik nem ülhetett le és nem nézhette a köldökét, mert abban a pillanatban az egyiptomiak úgy verték volna agyon, mint a [...]. Ez érdekes dolog, ugye most az egyiptomi-arab ellentétet figyeljük az újságban, de az emberiségnek az írott története ezzel

kezdődik, amikor a zsidók mennek haza az arab fogságból, ezzel kezdődik az egész írott történelem. Az európai történelem már ezzel indul, hogy az egyik oldalon ülnek és nézik a köldöküket, a másik oldalon pedig ezzel inkább nincsenek megelégedve, hanem haza akarnak menni, mert az a mély meggyőződésük, hogyha a gyereket agyonütik, akkor nem két másikat csinálunk helyette, hanem megpróbáljuk azt az egyet megmenteni. A keleti mentalitásnak a markából.

[00:45:15](#)

Tehát itt alulról... [*a felvétel megszakadt*]